

34. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem hagyta magát legyőzni

Mátyástól Mohácsig. Az önálló hazától a Fuggerek Magyarországáig (1490-1526)

Mátyás halála. A trónutódlás nehézségei

A magyar történelem egyik legnagyobb egyénisége negyvenhét éves korában, nagy fájdalmak közepette távozott az élők sorából. Már a király halálának pillanatában lábra kaptak azok a hírek, melyek szerint Mátyást megmérgezték. Tekintettel arra, hogy a trónra esélyesek közül leginkább *Beatrix* érdekében állt a király halála, őt gyanúsították a mérreg beadásával. A 20. századi orvostudomány – Bonfini leírása alapján – arra az eredményre jutott, hogy köszvényből eredő gutaütés végzett a királlyal. Ám ez is csak egy hipotézis, a mérgezés sincs kizárva. Ez utóbbit egy bécsi orvosprofesszor állapította meg. Mátyás 1489 májusában egy bizalmas levelében – amit Alfonso calabriai hercegnek címzett – leírja, hogy „a

királyné tudniillik azt kívánja elérni, hogy a Mi halálunk után ... ő legyen az uralkodásban az utódunk, s vegye kezébe a kormányzás gyeplőit...” A Bécsben töltött virágvasárnap csupán betetőzése volt annak az aknamunkának, amit Beatrix már egy éve folytatott férje, Mátyás ellen.

Beatrixnak minden oka megvolt az ármánykodásra, hiszen Mátyás király egyetlen fiát, *Corvin Jánost* jelölte utódjának. Tekintettel azonban arra, hogy a kor jogi és erkölcsi normái szerint a házasságon kívül született gyermek törvénytelennek számított, Beatrix trónigénye jogos volt. Ne feledkezzünk meg azonban arról a Habsburg *III. Frigyes* császárról – és fiáról, *Miksáról* –, aki az 1463. évi békekötésre hivatkozva, szintén igényt tartott a magyar koronára. A trónra esélyes volt még a lengyel király *IV. Kázmér* két fia, *Jagelló Ulászló* és annak öccse, *János Albert*. A magyar főurak egy része – köztük a két kiváló hadvezér, *Magyar Balázs* és *Báthori István* – a lengyel jelöltet támogatta.

A királyt jelképesen eltemették Bécsben, majd a holttestet néhány nap múlva hajóval Budára szállították. Ezt követően a gyászmenet Fehérvárra kísérte Mátyás tetemét, ahol a nagy pompával megrendezett temetésre *1490. április 25-én* került sor. A misét az esztergomi érseki szék birtokosa – a tizenegy éves *Estei Hippolit* – helyett *Kálmáncsehi Domokos* fehérvári prépost celebrálta. Bonfini részletesen leírta a temetési szertartást, melyben többek között az is szerepel, hogy a menet

élén Corvin János haladt, akit az ország bárói és főpapjai követtek. Így távozott az élők sorából Mátyás, a nagyhatalmú uralkodó, történelmünk egyik legjelentősebb alakja, az *önálló Magyarország utolsó királya*. Mátyás emléke nem csak Fehérváron, Budán és Visegrádon él, hanem az egész Kárpát-medencében, s azon túl is. Temetésének hiteles emléke a „fekete sereg” felvonulása. Az elnevezés, amit korábban soha nem használtak, a király halálához fűződik. A temetés napján Mátyás katonái fekete szalagot tűztek magukra, gyászuk és tiszteletük kifejezésére.

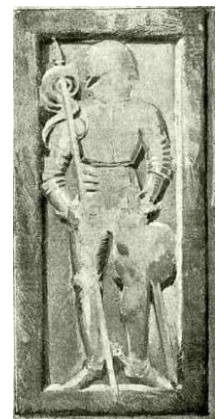
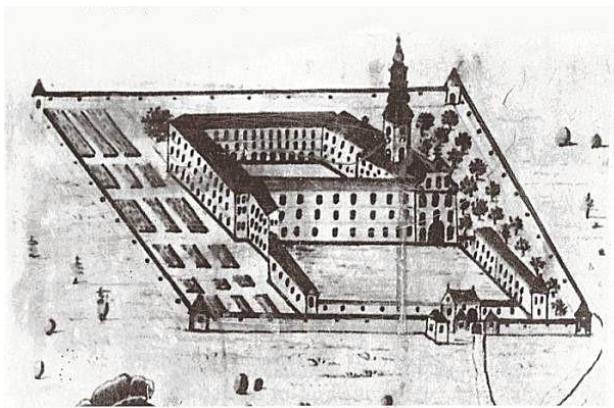

A fekete sereg páncélzata és egy számszerij. Kálmáncsehi Domokos fehérvári szobra és a prépost breviáriumának (a zsolozsmák gyűjteménye, a katolikus imádságok könyve) egy oldala

Mátyás mindent elkövetett azért, hogy fia hatalomban maradjon. Mivel az 1473-ban született ifjú nem vehette fel a Hunyadi nevet, így lett a család *hollós címere után Corvin János*. A gyermeket nagyanyja, *Szilágyi Erzsébet* nevelte. Mátyás a birtokcserék és a bárók elleni politikájával rossz szolgálatot tett fiának, mert a halála után a főurak haragja János hercegre zúdult. Beatrix helyzete ettől nem lett jobb, ő Budára érkezése pillanatától kezdve a magyar nemesség zömének ellenszenvével találkozott. Így jutott a magyar trónra Jagelló Ulászló cseh király, aki 1471-től Mátyás ellenfele volt a korábban tárgyalt cseh háborúk történetében.

Dobzse László trónra lépése

Mátyás halálát követően Beatrix és Corvin János közötti viszály már 1490 nyarán fegyveres konfliktusba csapott át. A főurakat a fegyverek mellett egymás ellen fordította politikai és vagyoni érdekük is. Corvin János a Szent Koronával, továbbá Mátyás kincseinek jelentős részével délvidéki birtokaira igyekezett. Az őt üldöző sereg Kinizsi Pál és Báthori István vezetésével *Csantavéernél* 1490. július 4-én döntő vereséget mért Corvin Jánosra. A trónörökös a Szent Koronát visszaküldte Visegrádra, ami a trónigény feladását jelentette. (Mátyás egyetlen fia még tizennégy évet élt. 1491-ben felújította Lepoglava pálos kolostortemplomát, amit a török veszély miatt erődtemplommá alakítottatott át. 1495-1499 között horvát bán, miközben második feleségétől, Frangepán Beatrixtól három gyermeke született. Corvin János 31 éves korában halt meg, s Lepoglava templomában temették el, ahova később egyik fiát, Kristófot is örök nyugalomra helyezték.)

*Lepoglava pálos kolostora a 18. század végén és napjainkban.
Corvin János síremléke Cserna Károly rajzán*

Ulászló király irányíthatóságában a magyar urak nem csalódtak. Minden kérésükre a „dobzse, dobzse” „jól van, jól van” volt a válasz. Itt jegyezzük meg, hogy a csehek királyukat az „ökör” jelzővel illették. A magyarok többségének történelmi beidegződése, miszerint Mátyás erős országát rövid időn belül tönkre tevő király került a magyar trónra, át kell a tények ismeretében értelmezni. Annak a 36 évnek a végzetessé váló eseményei, ami Mátyás halála és Mohács tragédiája között eltelt, nem csak II. Ulászló és fia, II. Lajos terhére róható fel.

Jagelló II. Ulászló arcképe és teljes alakos ábrázolása (forrás: wikipedia)

Mert mit tudunk róla? Gyengekezű uralkodó volt, többnyire engedett a bárók minden kívánságának. Elvesztette Mátyás hódításait, szétzilálta a fekete sereget, a tele kincstár rövid időn belül kiüresedett. Pedig a 19 éves uralkodói tapasztalattal rendelkező, korábban, a cseh háborúban Mátyással dacoló, nemzetközi tekintéllyel rendelkező király nem ok nélkül nyerte el a magyar urak bizalmát. Az 1490-es években az egymásnak ellentmondó királyi határozatok azonban nem mindenben szolgálták az ország érdekét. Ezek közé sorolandó, hogy 1491-ben egy tollvonással lemondott a Mátyás által megszerzett ausztriai birtokokról. Ezzel Ulászló elérte, hogy bár a Habsburgok elfogadták őt királynak, s egy ideig nem pályáztak a magyar trónra, de csak átmenetileg. Frigyes fia, Miksa magyarnak vallotta magát, hiszen Bécsújhelyen született, a „magyar toronyban”. A magyar urak azonban a *szabad választás jogát* gyakorolták és nem az *örökösödés jogát*. Így került trónra a lengyel származású, cseh király, II. Ulászló néven.

III. Frigyes (1452-1493) még élt, amikor Ulászló trónra került (Hans Burgkmair alkotása). Habsburg Miksa harci öltözetben (Rubens festménye). Báthori István szobra Nyírbátorban

Ulászló azonban *Báthori István*nal, legfőbb támogatójával, a „királycsináló” főúrral, Kenyérmező és számos más csata hőseivel is összetűzésbe került. Amikor a székelyek panaszkodtak Báthori vajdára, a király elvette tőle a vajdaságot. Nagy hiba volt. Mert igaz, hogy az új király engedett Mátyás szigorán, ami sok főnemesnek és az adózó köznépnek megváltást jelentett, de a következő években ez az engedékenység megbosszulta magát. Ulászló a békesség, az igazságosság királya volt. Hiányzott belőle azonban a lovagkirály minden tulajdonsága, az országot egyre jobban fenyegető, egyre erősebbé váló oszmán hatalom veszélyének felismerése. Idegen volt tőle a hadba szállás, a harcművészet gyakorlása. Uralkodása nem is emlékeztetett Mátyás kül- és belpolitikájának sikereire. Műveltsége, a Kárpát-medence földrajzi és etnikai összetételének, gazdagok és szegények gondolkodásának ismerete távol állt elődje tudásától. Röviden úgy is fogalmazhatnánk, hogy *nem volt magyar*. Azt tudni kell, hogy a királyi hadsereg Ulászló uralkodásának első éveiben is erős volt, de már nem volt ütőképés, ennek a seregnek nem volt harci tapasztalata.

Az udvari kancellária és a királyi kincstár

Tévhit, hogy II. Ulászló udvarát a szervezetlenség, a fejtelenség uralta volna. A *királyi tanács* a királlyal az élen jól működött, még az olyan nagyhatalmú és tehetséges kancellár, mint *Bakócz Tamás* is Ulászló akaratát hajtotta végre. A probléma eleinte nem ebből, hanem az országra nehezedő török előre nyomulásának egyre több pénzt felemésztő anyagi gondjaiból adódott.

II. Ulászló és gyermekei – Lajos és Anna – Gersei Pethő János udvarmester 1507-ből származó címerében (forrás: wikipédia). Középkori másolóműhely

Mátyás országa erős volt, anyagi gondok nem nyomasztották az utódot. A bajok forrásai abból adódtak, hogy Mátyás szinte mindent Corvin Jánosra hagyott. Így királyi magánbirtok és a tetemes jövedelmeket hozó királyi várak sem álltak II. Ulászló rendelkezésére. Az 1490-ben kezdődő trónharcok következtében a király eladósodott, ami részben kiszolgáltatottá tette. Az adósság nagy része még azt követően is megkötötte Ulászló kezét, hogy színleg feleségül vette a nála jóval idősebb özvegy Beatrixot. Birtokait lefoglalta, ezzel pénzhez jutott. Beatrix pedig azzal, hogy ismét királyné lett, a hatalom közelében maradt. A király még visszaverte öccsét, *János Albertet*, aki észak felől betört az országba, magának követelve a hatalmat. Az akadályok elhárultak, így Ulászló 1492-től, a békekorszak beköszöntével megvált a méregdrága fekete seregtől. Mondván, hogy ha nem háborúzik, akkor katonára sincs szükség. Ez egyrészt mentesítette a nagy összegű kiadásoktól, másrészt azonban az országot kiszolgáltatottá tette. A fekete sereg feloszlata azért nem volt ennyire egyszerű, tekintettel arra, hogy a nehézpáncélos katonák kifizetetlen zsoldjuk fejében fosztogatni kezdtek. A király parancsot adott a kisebb-nagyobb csapatok szétverésére.

A fekete sereg egy-egy gyalogos katonája havonta 2 aranyforint, egy-egy lovas 3 aranyforint zsoldot kapott. Mátyás évi uralkodói jövedelme közel egy millió aranyforintra rúgott. A zsoldossereg fenntartása az éves jövedelem mintegy felét emésztette fel. II. Ulászló pénze, a guldiner

Bár II. Ulászló megválasztásakor megígérte az országnagyoknak, hogy nem szedi be az egyforintos hadiadót, de nem tehetett mást. Volt, hogy évente kétszer is rákényszerült az adó behajtására. Ez azonban gyengítette a király pozícióját. Ennek ellenére Ulászlónak volt annyi diplomáciai érzéke, hogy akaratát keresztülvigye az országgyűléseken. A kincstár szinte mindig üres volt, mert a befolyó összegek egy részét a déli határvédelem, másik részét a tartozások vitték el. (A jól ismert anekdota szerint a király annyira szegény volt, hogy a budai piacon vette meg az ebédjét. Egy kettévágott cipóba sült húst tett, ami a „lacipecsenye”, illetve a „lacikonyha” kifejezés eredetére utal. Ez nem igaz, de jellemzi a kort, az uralkodó személyét.) A baj inkább az volt, hogy sem a király, sem a tanácsadói, sem a

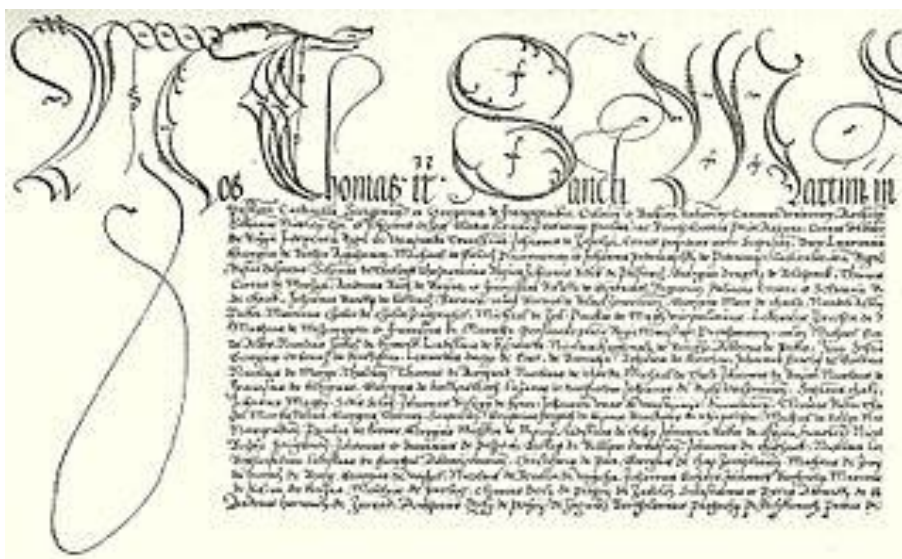
nemesség nagy része nem foglalkozott a török veszéllyel, pedig tudták, hogy az oszmánok célja Magyarország elfoglalása.

A rákosi végzés – 1505

Az ezer éven át megtartott számos magyar országgyűlés közül az egyik legtöbbet idézett az úgynevezett *1505. évi rákosi végzés*. II. Ulászló már tizenöt éve uralta a magyar trónt, amikor sor került az emlékezetes országos gyűlésre. A nagyhatalmú *Szapolyai János* – aki 1510-1526 között erdélyi vajda, később magyar király – vezetésével a köznemesség törvényhozásra jött össze. A rendi országgyűlésen a *köznemesség egységesen foglalt állást* abban, hogy idegen trónkövetelőt a jövőben nem fogadnak el. Ragaszkodtak ahhoz, hogy a *magyar trónt kizárólag nemzeti király* foglalhatja el.

A rákosi országgyűlések helyszíne Kőbányán a Rákos patak mentén terült el

Az 1505 októberében megfogalmazott rákosi végzés bevezető szövege, amit Werbőczy István ugocsai kispap fogalmazott meg. Szapolyai János arcképe

A királyi rendelet ellenére a magyar köznemesség fegyveresen jelent meg. Szapolyai János párhívei között 10 főpap, 53 országnagy, s 125 vármegyei követ is jelen volt. A II. Ulászlóval elégedetlen nemesség egyhangúan kimondta, hogy ha a király törvényes házasságából nem születik fiúörökös, akkor leányági öröklést nem ismernek el. Ebben az esetben választásra kerül sor, s nem választanak mást, *csak született magyart*. A rákosi végzés soha nem emelkedett törvényerőre, mert egyik uralkodó sem ratifikálta azt. 1505-től kezdve a „nemzeti párt” királyjelöltje Szapolyai János volt, aki majd két évtizeddel később, 1526-ban kerül trónra.

Bakócz Tamás a pápaválasztáson - 1513

Bakócz (Bakács) Tamás apja kerékgyártó jobbágy lehetett, a családi címerből ítélve. Az erdődi (Szatmár megye) születésű ifjú a papi pályára lépett. Mint oly sokan Mátyás országában, az alacsony származású, de tehetséges ifjak sorából Bakócz karrierje is gyorsan ívelt felfelé, aki 22 évesen Krakkóban doktorált. Az 1470-es években Bakócz már Mátyás mellett a kancellárián dolgozott, 42 évesen pedig a győri egyházmegye püspöke. 1490-től elnyerte a *kancellári* címet és később ő lett az egyik koronaőr. Az ötvenes éveit taposta, amikor kinevezték *egri püspöknek*, de egy év elteltével már ő az *esztergomi érsek*. A Bakócz család nagyra hivatottságát jelzi, hogy nem csupán Tamás emelkedett magas rangra. A jobbágysorból felemelkedett Bakócz-fiúkból öten választották a papi pályát, s többen közülük magas rangra és vagyonra tettek szert.

Bakócz Tamás egy korabeli érmén. A család címere a kerékgyártó ősökre utal

Bakócz Tamás azonban akkor érkezett karrierje csúcspontjára, amikor 1513-ban nagy reményekkel *Rómába utazott*, hogy részt vegyen a *pápaválasztáson*. Eséllyel indult Szent Péter trónjáért, de végül az olasz bíborosok többsége egy Medicit

választott meg, aki a *X. Leó (1513-1521)* nevet vette fel. Nagy meglepetés lett volna, ha nem *Lorenzo de Medici (az Il Magnifico) fia* nyeri el a pápai trónt. Ő volt az első Medici-pápa, akit kisgyermek korától papnak neveltek. Ennek ellenére a kritikus nyelvek és tollak a *pápaság mélypontját megtestesítő* egyik elődjéhez, VI. Sándorhoz (1492-1503), a *Borgia-pápához* hasonlítják. Ők „sokat tettek” azért, amiért Róma, a katolikus egyház válságba került és hogy a *reformáció* futótűzként terjedt el. Kiemelkedő korszak volt ez sok szempontból, s csak eljátszhatunk a gondolattal, Bakócz hogyan oldotta volna meg a *reneszánsz kor* nagy kihívásait, majd *1517-ben Luther Márton* fellépését. Feltehető, hogy nem csak néhány bulla kiadásával, mint tette azt X. Leó, hanem sokkal erélyesebb megoldásokkal próbált volna gátat vetni a pápaságot válságba sodró eseményeknek.

Az új Medici-pápa, hogy kiengesztelje, egyben eltávolítsa Rómából magyar ellenfelét, gesztusokat tett felé. Egyrészt bővítette Bakócz esztergomi prímási jogköreit, másrészt megbízta egy keresztes hadjárat szervezésével.

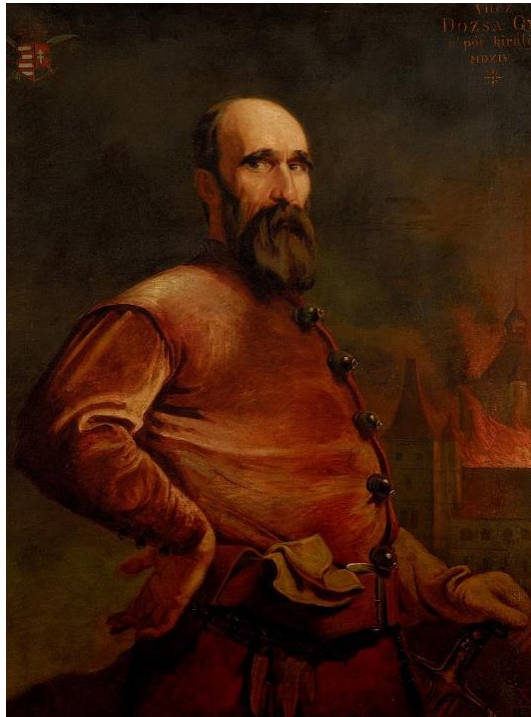

Raffaello: X. Leó pápa (forrás: wikimédia.org) Esztergomi Bakócz kápolna, a magyar reneszánsz művészet egyik legszebb alkotása

A Dózsa György vezette parasztfelkelés - 1514

A 16. század elején Magyarországon a közel *négymillió jobbágy sorsa* rosszabbra fordult. Az *egésztelkes jobbágyok* jövedelme még nőtt is, de a nagy tömeget kitevő *féltelkes jobbágyok* közül sokan *zsellérsorba* süllyedtek. A köznemesség

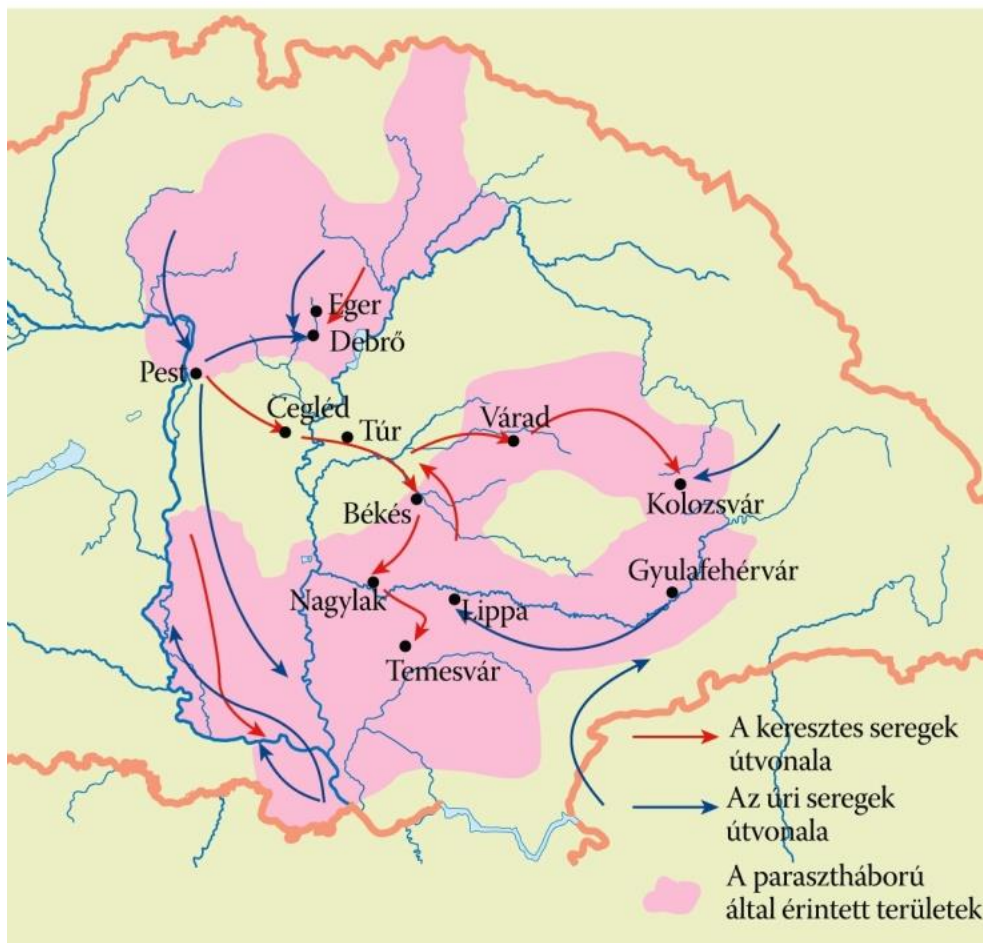
akadályozta a *jobbágyok költözését* és a *közös földek* (például a jobbágy a nemes földjén legeltethette saját állatait) használatát. Így a feszültség jobbágy és nemes között egyre nőtt. Ezen a helyzeten idézett elő lényeges változást Bakócz érsek felhívása. A főpap Rómából hazaérkezve, meghirdette a török elleni keresztes háborút. A felhívásra *1514 tavaszán* a vártnál lényegesen többen jelentek meg – köszönhetően a jobbágyi életszínvonal romlásának – a Budán és Pesten felállított táborokban. Többek között Budára érkezett a nándorfehérvári helyőrség *székely származású vitéze, Dózsa György* is, akit azért hívtak a király elé, hogy átvegye jutalmát. A déli végeken párviadalban győzelmet aratott egy híres török bajvívó ellen. A győztes fegyverforgató vitéz híre eljutott a királyi udvarba is. Tekintettel arra, hogy a nemesek közül senki nem akarta a török elleni, veszélyesnek ígérkező hadjárat vezéri szerepét vállalni, felmerült, hogy legyen a vezér Dózsa György. Így esett meg, hogy *1514. április 24-én, Szent György napján* Dózsa vállára terítették a keresztes hadak vezéri köpenyét.

*Dózsa György szobra a budai Vár alatt és Kiskunfélegyházán.
Madarász Viktor – Márki Sándor: Dózsa György (olajfestmény fotója)*

Bakócz a szegények körében népszerű *ferences szerzetesekre* bízta a mozgósítást. A keleti részeken összegyűlt hadak élére egy ceglédi pap, *Mészáros Lőrinc* került. *Lőrinc pap* – ahogy hívei nevezték –, a Várad környéki felkelőket fogta össze, s Dózsa egyik alvezére lett. A parasztháború mindössze 1514 áprilisa és júliusa között tartott, de annál véresebb lett. Az önpusztító háborúskodást a magyar történelem fekete lapjai közé soroljuk. A harcokban a *parasztság* mellett nagy

számban vettek részt *mezővárosi iparosok és kereskedők, sőt kisnemesek* is. Kezdetben a tapasztalt, 72 éves Bakócz sem számolt azzal, hogy az ország különböző pontjain gyülekező parasztok romló helyzetüket egymással megtárgyalva, olaj lesz a tűzre. Növekedett az elégedetlenség uraik és a király ellen. A török ellen induló *főserg már Túrnál (Mezőtúr) összetűzésbe került* a nemesekkel. Bakócz a hírek hallatán leállította a hadjáratot. Dózsa és vezértársai az elégedetlenkedő jobbágyok nyomására már megtagadták az engedelmisséget.

Dózsa seregeinek mozgása az 1514. évi parasztháborúban

Báthori István erdélyi vajda *Apátfalvánál* megtámadta a parasztok előőrseit, így az ellenségeskedések már nyílt háborúvá váltak. Dózsa felégette Nagylak várát, s a kezébe került *Csáky Miklós csanádi püspököt és társait karóba húzatta*. A 10.000 fős, más források szerint 30.000 felkelőt felsorakoztató Dózsa *Temesvár elfoglalására* indult. A jobbágyok éppen a várat körülölelő vizesárkok lecsapolásával voltak elfoglalva, amikor megérkezett *Szapolyai János* a 20.000 fős felmentő serege élén. Az öldöklő csata a nemesek szörnyű bosszújába csapott át. Ez évszázadokra meghatározta a magyarországi társadalmi rétegek közötti viszonyt, ami falat emelt jobbágy és nemes közé. A nemesi bosszú legismertebb eseménye *Dózsa György tüzes trónon* történő kivégzése.

Az Ítélet című, 1970-ben készült filmben Dózsa György szerepében Bessenyei Ferenc (forrás: Mafilm). Temesváron, a történelmi emlékezet szerint ezen a helyen állt a tüzes trón, melyen a parasztok vezérét kivégezték

Werbőczy István törvénykönyve

A nemesség bosszút állt, de nem akarták teljesen kedvét szegni a jobbágyoknak, hiszen akkor ki művelte volna meg a földeket? A szigorú büntetésekkel felhagytak, de bevezették a *heti egy nap robotot*, továbbá a *szabad költözködés megvonását*. A köznemesség érdekeit a később nádorrá választott *Werbőczy István* foglalta egységes jogi gyűjteménybe, amit egyébként a főrendek ellenállása miatt soha nem iktattak be a törvények közé. Ennek ellenére a *Tripartitum*, magyarul *Hármaskönyv*, mint a legjobban használható *szokásjog gyűjtemény 1848-ig*, sőt még az azt követő száz évben is használatban volt.

A Tripartitum Debrecenben kiadott, 1565-ös fordítása. Werbőczy István képmása. A jogtudós 1504-ben kezdett hozzá a magyar szokásjogok összeállításához, amit 1514-ben fejezett be

Az 1. kötet a *Nemesi magánjog*, a 2. kötet a *Nemesi perjog*, a 3. kötet a *Városi és jobbágyi jog és az 1514. évi paraszttörvények* akkor érvényben levő paragrafusait gyűjti egybe. A gyűjtemény az Árpádok korától, kiemelten az Aranybullától kezdve foglalta össze a magyar jogrendszert.

Érdeemes még ehhez megjegyezni Hóman Bálint egy gondolatát, mely szerint a Tripartitum a három részre szakadt Magyarországon az egység szimbóluma lett, azaz „*A politikai nemzetet összetartotta, ez a Hármaskönyv nagy érdeme.*”

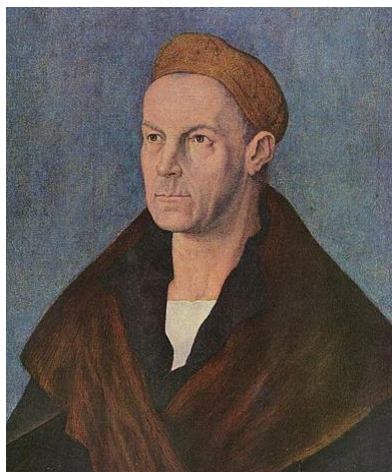
A Fuggerek berendezkedése Magyarországon

Ulászló király 26 évi országlása 1516-ban ért véget. A romlást nem csak a török támadások, a parasztháború, az állandó pénzzavar, a belső széthúzás, a parasztok és a többi társadalmi réteg életszínvonalának romlása okozta. II. Ulászló végzetes hibát követett el, amikor 1515-ben Bécsben a Magyar Királyság oldaláról életbe léptette az 1506-ban megszövegezett *Habsburg-Jagelló házassági szerződést*. Ennek értelmében Miksa császár unokája, *Ferdinánd* feleségül veszi *Jagelló Annát*, Ulászló lányát, illetve Ulászló fia, *Lajos* feleségül veszi Miksa unokáját, *Máriát*. Ezzel a szerződéssel II. Ulászló végérvényesen odadobta Magyarországot a Habsburgoknak. A megegyezések pénzügyi hátterét pedig a Budán berendezkedett augsburgi *Fugger-bankház* biztosította. A találkozón részt vett a lengyel király és a bankár *Jacob Fugger* („fukar” szó eredete) is.

A német bankárdinasztia, kihasználva a marakodó magyar *főurak pénz- és hatalomvágyát*, egy olyan szövetségi rendszert állított fel Magyarország irányítására, melynek élén a Habsburgok álltak. Megjegyzendő, hogy Bécs urait is a Fuggerek pénzelték, tőlük váltak függő viszonyba.

Tudni kell, hogy *Jakob Fugger* még a 15. század végén lépett kapcsolatba *Thurzó Jánossal*, bányavállalkozóval, a felvidéki bányák felügyelőjével. Az *augsburgi bankár család* a gazdag magyar ércbányák felügyeletének fejében pénzbeli támogatást adott a hatékonyabb ezüst és arany kitermelés érdekében. Kezdetben a *besztercebányai rézbányák* megnyitását és az érc kitermelését támogatták. A Fuggerek 1503-tól kezdve fokozták magyarországi jelenlétüket, létrehozva a számukra mesés bevételt biztosító *budai bankfiókot*. Fontos hitelezője lett a bankház Ulászló királynak és udvarának, de a Fuggerek kapcsolatba kerültek Rómával, s a *Szentszék hitelezői* is lettek. A török ellen a magyaroknak nyújtott pápai pénzadományok is a Fuggerek kezén mentek keresztül. Többek között ezért is az augsburgi bankárok Magyarországon igen népszerűtlenné váltak. A Fuggerek sokszor a pénzrontás eszközehez nyúltak – ami eddig legfeljebb a mindenkori

magyar király joga volt –, amiért az 1525. évi országgyűlésen a magyar urak már erőteljesen támadták a német bankárokat. Ennek köszönhetően II. Lajos kénytelen volt visszavenni a nyereszkes családtól a felvidéki bányákat. Magyarország azonban fontosabb volt a Fuggerek számukra, mint hogy lemondjanak róla, ezért 1526-ban visszatértek az országba. A mohácsi katasztrófa azonban a bankárokat is nehéz helyzetbe hozta, ezért 1533-ban megszüntették a budai bankházukat.

Dürer: Jakob Fugger portréja. A Fuggerek címere. A Thurzó-ház Lőcsén

II. Lajosnak tíz év adatott

Jagelló Lajos koraszülötten jött a világra. Orvosai csak úgy tudták életben tartani, hogy disznók felhasított gyomrába tették a csecsemőt, feltalálva ezzel a „középkori inkubátort”. Édesanyja három héttel a szülés után meghalt. Apja nagy gondot fordított az egyébként fogékony és értelmes gyermek nevelésére. Már trónra lépése előtt hat nyelven – magyarul, latinul, németül, lengyelül, csehül és franciául – beszélt. A fegyverforgatás művészetére és a társasági életre (tánc, vadászat, lakomák élvezete) unokatestvére, *Brandenburgi György* tanította meg. Az unokatestvér azonban a szórakozás keretében olyan erkölcsösnek nem nevezhető dolgokra is megtanította az ifjút, ami a magyar királyi udvarban nem volt elfogadott. (Például volt úgy, hogy Lajos meztelenül jelent meg a királyi tanács ülésén.) II. Ulászló fia tíz éves korában foglalta el a magyar és a cseh trónt, amikor apja örökébe lépett.

Jagello Lajos portréja 1515 körül (Bernhard Strige festménye). II. Lajos király mellképe (Hans Krell festménye)

A hatvanéves korában elhunyt II. Ulászlót a tízéves fia, II. Lajos követte a trónon. A gyermeket ugyan az országgyűlés nagykorúvá nyilvánította és megkoronázta, ám a gyámkodás dolgában újabb pártszakadásra került sor. A nemzeti párt mellett érvelt, hogy a korábbi törvények és az 1505. évi országgyűlés határozata értelmében idegen érdekek nem szólhatnak bele az ország irányításába. II. Jagello Lajos trónra lépése még törvényes volt, de ő az utolsó idegen, aki a tradicionális módon a magyar trónra került. Végül, Szapolyaival az élen az ország ügyeinek intézését a királyi tanács intézte, ám annak tagjai sem voltak egységes állásponton.

Az ifjú király a cseh trón mellett egy üres magyar kincstárat, egymás ellen pártoskodó nemességet, gyengén felszerelt, alacsony létszámú hadsereget örökölt. A királyi tanács üléseit is a viszálykodás jellemezte. A magyar Báthori Istvánt a német Brandenburgi György váltotta a király bizalmasa, elsőszámú tanácsadója tisztében. Lajos azonban, korát meghazudtoló módon, biztos kézzel irányította – a nehézségek ellenére – a tanácsüléseket, s minden jel szerint tehetséges uralkodónak mutatkozott.

A közép-európai térség politikáját megbolygatta Miksa császár 1519-ben bekövetkezett halála. Werbőczy nádor megpróbálkozott azzal, hogy az akkor már három éve cseh-magyar királyt, II. Lajost ültesse a császári trónra, de erre nagyon kevés volt az esély. Az új német-római császár Miksa unokája, a Habsburg V. Károly lett. A császárválasztáson a Fuggerek jelentős összeggel támogatták Károlyt, akik aztán ettől kezdve beleszólást kaptak a birodalom ügyeibe.

Habsburg V. Károly német-római császár (1519-1556). Károlyt hivatalosan csak 1530-ban koronázták császárrá. II. Lajos Magyarország és Csehország királya (1516-1526)

Javában tartott a belháború szinte egész Európában, amikor a török 1521-ben bevette Magyarország kulcsát, Nándorfehérvárt. A határok védelmére nem volt pénz, így a török tovább nyomult az ország belseje felé. Hunyadi János hőstette után szégyenteljesnek bizonyult, hogy a vár kapitánya, az akkor 17 éves enyingi Török Bálint nem vállalta az ostrom felelősségét. Ezt, míg élt szemére vetették, árulónak tatották, bár a kudarcért nem egyedül ő volt a felelős.

II. Lajos 1522-1523 között Csehországban tartózkodott, rendezni az ott felmerült politikai, gazdasági, egyházi problémákat. Akkor, amikor a török egyre jobban fenyegette Magyarországot, Európát, a kontinens belső ellentétei tovább gyengítették az ellenállás, az összefogás lehetőségét. A pápai követ vészjósló hangon jelentette Rómának, hogy Magyarországot már szinte teljes egészében a németek irányítják. (Mintha a 21. század elejének vészjósló eseményei elevenednének fel az öt évszázaddal korábban történtek ismeretében. Megemlítenéd, hogy a római katolikus egyház által kiátkozott Luther Márton éppen egy Werbőczy Istvánnal 1523-ban folytatott vitában azt találta mondani, hogy „a török elleni harc bűnös dolog, Isten ellen való véték”. Tehát számára inkább az iszlám az elfogadhatóbb, mint a gyűlölt katolikus Róma.)

Igaz, hogy Tomori Pál a Száva mentén 1523-ban még győzelmet aratott egy török sereg felett, de a Mohácshoz vezető úton már ez sem tudott gátat vetni. Európa vezetői ezekben az években szinte eszüket vesztve harcoltak egymás ellen a pénzért, a hatalomért. A Fugger Bankház pedig jó kamatért támogatást nyújtott mindegyik pénzzavarban levő félnek. Amikor úgy tetszett, akkor Bécsnek, de adott alkalommal az ellenfelének.

Török Bálint hadvezér szobra Törökbálinton. Luther Márton szobra Zalaegerszegen

Az 1525. évi országgyűlésen – mint korábban már említettük – a rendek követelték a *Fuggerek kiűzését* az országból, továbbá az alkincstárnok, *Fortunatus (Szerencsés) Imre* leváltását. 1492-ben, amikor *Aragóniai Ferdinánd* és *Kasztíliai Izabella* házasságra és szövetségre léptek, Spanyolországból elűzték az arabokat és a zsidókat. Ez utóbbiak közül többen Magyarországon találtak menedékre. Köztük volt *Slomó ben Efrájim*, aki – Szerencsés Imre néven – nagy karriert futott be a Jagellók udvarában. A budai kincstár kezelői, elsősorban Szerencsés Imre elleni támadások a *királyné, Habsburg Mária* közbelépése miatt nem sikerültek. A Fuggerek ellenlépésként pénzügyi blokádnak alá vették Magyarországot. V. Károly császár sem tudott segíteni sógorának, II. Lajosnak a török elleni felkészüléshez, mert ő is el volt adósodva az augsburgi bankároknak. Történt mindez 1525-1526 fordulóján, amikor a török hadak az Oszmán Birodalom legnagyobb uralkodójával – Nagy Szulejmánnal – az élen, már nyíltan a Magyar Királyság elfoglalására készülődtek.

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc
